

A tulajdonnevek fordításának alapkérdéseiről *Diadal vagy Viktória, Eugén vagy Jenő?*¹

Farkas Tamás

E-mail: farkast@ludens.elte.hu

Kivonat: A tulajdonnevek más nyelvbeli megfelelőjének kiválasztását számos tényező befolyásolja. A tanulmány közülük a tulajdonnevek ilyen értelemben vett fordításának három alapvető kérdéstípusát tárgyalja. Témáját egy-egy esettanulmányoszerű példasoron keresztül vizsgálja; azonos nevekre, illetve névtípusokra vonatkozó, különböző forrásokból származó példák felhasználásával. Elsőként a tulajdonnév tulajdonnévként való azonosításának szükségességét elemzi, a köznevektől eltérő fordítás igényét a *Csillagok háborúja* történetek *Clone Wars* kifejezésének értelmezésén példázva. Ezt követően a két fő tulajdonnévi típus fordításának, tágabban pedig a különböző nyelvek közötti ekvivalenciáknak az eltérő lehetőségeit kutatja. Az áttetsző közzói értelemmel bíró tulajdonnevekét a több névtípusból adatolt *Victory* példáin; az átlátszó közzói értelemmel nem rendelkező, így tipikusnak és általában nem fordíthatónak tekintett tulajdonnevekét pedig a számos nyelvbe bekerült *Eugen(ius)* keresztnév magyar megfelelőinek vizsgálatával. Az általában alkalmazandó fordítói műveletek az egyes névtípusok szerint láthatólag különbözhetnek egymástól, és eltérő eredményekre is vezetnek. A nevek, névfajták fordítására azonban nem tudunk egységes szabályokat megfogalmazni. Egyetlen idegen tulajdonnévnek többféle megfelelője létezhet, és gyakran létre is jött a magyarban (a tárgyalt férfi keresztnévnek például hétféle magyar ekvivalensét tárgyaljuk). E lehetséges sokféleséget elsősorban kulturális és pragmatikai tényezőkkel magyarázhatjuk, melyek a tulajdonnevek nyelvi, illetve szociokulturális kategóriájára eleve és különösen is jellemzők.

Kulcsszavak: tulajdonnevek, névtípusok, keresztnévek, kulturális meghatározottság, ekvivalencia a fordításban

1. A tulajdonnevek fordíthatóságáról

Szaktudományi munkákban is nemegyszer találkozhatunk azzal a megállapítással, mely szerint a tulajdonneveket nem fordítjuk, vagy legalábbis általában nem fordíthatók. Érdekes ezt rögtön szembesíteni azonban azzal a véleménynyel, melyet J. Soltész Katalin klasszikusnak számító névelméleti kötetében is olvashatunk: „Tágabb értelemben azonban a tulajdonnév lefordításáról beszélhetünk mindazokban az esetekben, amikor a tulajdonnév más nyelvi megfele-

---

¹ A 3. Nyelv–kultúra fórumon 2007. április 20-án tartott előadás tanulmányá bővített változata.

lőjét, a névviselő más nyelvi megjelölését használjuk” (J. Soltész 1979: 119, vö. még 118–123).

A fordítás a kommunikáció sajátos, interlingvális és interkulturális formája. Az ekvivalencia megteremtése ezzel összefüggésben sem egyszerűen a fordítatlanság vagy lefordítás dilemmáját jelenti. Az itt fontos szerepet játszó tényezők, a szociokulturális meghatározottság és vonatkozások a tulajdonneveknek pedig általában is alapvető jellemzőit jelentik. (Névelméleti összefüggéseiről l. Várnai 2005: 77–84, szempontjairól is Bölcskei 2009.)

A tulajdonneveknek a – fentebbi értelemben vett – fordítása többféle fordítói művelet révén történhet meg. Ezeket pedig meg kell előznie elsősorban a fordítandó nyelvi alakulat tulajdonnévként való értelmezésének, illetve a referenciális érték megfelelő meghatározásának (vö. Farkas 2007: 170–174, Horváth 2008).

1.1 A lehetséges fordítói műveletek

A lehetséges fordítói műveletek a Vermes Péter Albert-féle rendszerezés (2005a, kül. 112–117, ill. 2005b) szerint, saját példasorral jellemezve a következők. (Egyéb rendszerezésekre újabban l. pl. Hajdú 2003: 143–145, Pierini 2006, Fábrián 2007, Särkkä 2007.)

1. Átvitel, azaz a forrásnyelvből vett névnek változatlan áttétele a célnyelvi szövegbe: *William Shakespeare*. (Ebben a névtípusban a szokásos megoldás.)

2. Behelyettesítés, azaz a) a névnek vagy valamely elemének a konvencionális célnyelvi megfelelővel való helyettesítése: *Shakespeare Vilmos*; illetve b) a név hangalakjának, írásmódjának a célnyelvhez való igazítása: *Sekszpír Vilmos*. (A 19. században jellegzetes típust az előbbi képviseli, ám az utóbbi is valós példa, idézhető a purista Rákosi Jenő írásaiból, l. Hegedűs 1995: 219.)

3. A szűkebb értelemben vett fordítás: **Dárdarázó Vilmos*. (Ez a megoldás a családnevekre ugyan éppen nem jellemző, de példáit a műfordítások, a családnévvaltozások és -változtatások, vagy éppen a gúnyos névhasználat körében is megtalálhatjuk, pl.: *Bilbo Baggins* > *Zsákos Bilbó* [*A Gyűrűk Ura*, regény és film]; *Müller* > *Molnár*, *Szabó* > *Taylor* [hazai vagy tengerentúli névváltoztatások]; *George Bush* > *Bokor Gyuri* [amerikai magyar sajtónyelvből].)

4. Modifikáció, azaz a név erőteljesebb módosítása, akár kihagyása vagy teljes egészében közszoói elemekkel való helyettesítése: *az avoni hattyú, a legnagyobb angol drámairó*. (Általában ritkább fordítói megoldás.)

1.2 A továbbiakban vizsgálandó alapkérdések

A továbbiakban a tulajdonnevek fordításának legalapvetőbb kérdéseit szándékozom bemutatni, esettanulmányként értelmezhető vizsgálatok példáján. (A továbbiakban alkalmazott *szónév* és *jelnév* terminusokra l. J. Soltész 1979: 31–32.)

1. Az alapkérdés: tulajdonnév vagy közszoó? Az alkalmazandó fordítói műveletek ennek megfelelően alapvetően különbözhetnek. A *Csillagok háborúja* történetek *The Clone Wars* kifejezésének fordításain mutatom be ezt a problémát.

2. Az ún. szónevek, azaz az áttetsző közszói értelemmel bíró, kevésbé tipikus tulajdonnevek fordítása. Az alapkérdés itt az, hogy fordítjuk-e vagy sem, leginkább pedig, hogy átvitelrel vagy fordítással fordítjuk-e ezeket. A lehetőségeket a több névtípusban is előforduló *Victory* példájával szemléltetem.

3. Az ún. jelnevek, azaz az átlátszó közszói értelemmel nem rendelkező, a legtipikusabbnak tekintett tulajdonnevek fordíthatósága. A viszonylag egyszerűnek látszó kérdés akár igen összetett problematikáját az *Eugen(ius)*, illetve a több nyelvben egyaránt meglévő 'Eugenius' keresztnév példáján mutatom be.

2. Tulajdonnév vagy közszó – a *The Clone Wars* esete a magyar fordítókkal

A *Csillagok háborúja* (*Star Wars*) című sci-fi klasszikusban, a későbbi film- és regényfolyam elsőként elkészült filmjében tűnt fel először pusztán említésként a *The Clone Wars* kifejezés, melynek tényleges tartalmáról azonban a történet semmi továbbit nem árult el. A fordítók így csupán saját intuícióikra hagyatkozhattak akkor, amikor a kifejezés lefordításának feladatával kerültek szembe, melynek sikere a *Clone* szó értelmezésén múlik.

1. A név első előfordulása, az elsőként elkészült mozifilm magyar szinkronja a legbiztosabb megoldást választotta: kihagyta a problémás szót, s a kifejezést egyszerűen a *háború* formában adta vissza; a modifikáció révén a kifejezés lényege nem sérült. A filmből született könyv és az ezek folytatásaként elkészült filmek és regények fordítói viszont igyekeztek pontosabban is lefordítani ugyanezt. A fordítók által létrehozott megoldások két fő típusba sorolhatók, melyek – az eseménynevek angol írásgyakorlatának megfelelően nagybetűvel írt – *Clone* szó tulajdonnévként vagy közszóként való fordításának különböző lehetőségeit jelzik. (A források: Lucas 1980: 82–83; Glut 1981: 111; Zahn 2005a [1991]: 58, 118, 158 és passim, 2005b [1992]: 66, 195, 311 és passim, 2006: 27, 34 és passim.)

2. A tulajdonnévi értelmezés szerint: *a Clone Háború* ~ *a Clone Háborúk*; *a Clone-i háború* ~ *a clone-i háború*; valamint *a Clone elleni háború*. A kérdéses szó így leginkább egy bolygó neveként tűnik értelmezhetőnek.

3. A másik lehetőség a közszói értelmezés volt: *a klón háború* ~ *a klónháborúk*, illetve *a klónok háborúja*. Az, hogy az utolsóként idézett változat tekinthető megfelelőnek, csak az egykori első epizódot két és fél évtizeddel később követő film révén derült ki egyértelműen: ez a rész számolt be ugyanis egy klónokból álló hadsereg felállításáról és a részvételükkel vívott háború kitöréséről.

Mint látható, az eltérő értelmezés eltérő fordítói műveletet igényelt és alapvetően eltérő eredményhez vezetett, formáját és értelmét tekintve egyaránt. A tévesen tulajdonnévként értelmezett s így akként fordított (illetve: nem fordított) közszók egyébként is különösen jellemző fordítási hibatípust képviselnek. (A félrefordítások közkeletű megnevezése, a *leiterjakab* is ennek egy klasszikus esetéből származtatható. Mai típusairól, példáiról l. Farkas 2007: 177–182.)

3. Az ún. szónevek fordításáról – a *Victory* példáján

A *victory* angol szó jelentése: 'győzelem, diadal'; közszóként ennek megfelelően fordítható (illetve Winston Churchill nevezetes kézmozdulatával kísérve esetleg *Viktória!* formában). Áttetsző közszói eredetének megfelelően azonban az angol *Victory* közszóként vagy tulajdonnévként, illetve tulajdonnév részeként való értelmezése itt is meghatározza a fordítói eljárásokat. Ezt példázhatjuk Agatha Christie egyik történetének címével: *The Affair at the Victory Ball*. A *Poirot* című filmsorozat megfelelő epizódja ezt így adta vissza magyarul: *A Viktória bál esete*, míg a film alapjául szolgáló (és magyarul már azt megelőzően is megjelent) novella *Rejtély a jelmezbálon* formában fordította (Christie é. n. 7–34.).

A címben jelzett eseményre a novella szövege a következő módokon utal: *győzelmi jelmezbál ~ a győzelem alkalmából rendezett bál ~ bál a győzelem emlékére*. A *Victory Ball* tehát nem fordítható *Viktória-bál* formában, mely megtévesztő módon cseng össze csupán így a magyar *Anna-bál* névtípussal. (A szóban forgó keresztnév angolul egyébként is *Victoria*.) A *jelmezbál*ként fordítás a novella címében a modifikáció célszerű esete: a fordító a magyarra csak nehézkesen fordítható eredeti kifejezés helyett alkalmazza, benne a cselekmény szempontjából kulcsfontosságú tényezőt, a bál *jelmezbál* voltát is megnevezve.

3.1 *Victory* a különböző névtípusokban

A *Victory* szó számos különböző névtípusban megtalálható (többükre l. Wikipedia/*Victory*), s mint tudjuk, ezek közt eltérő fordítási megoldások lehetnek jellemzőek (l. pl. Sárkká 2007). Vegyük sorra a fő névtípusokat ebből a szempontból.

1. Nem fordítjuk a személynevekben előforduló szónévi elemeket. A *Victory* családnévként változatlanul, azaz átvitelrel kerül át a célnyelvi szövegekbe (*Gerard Victory*, író zeneszerző), ha pedig a győzelem római istennőjét jelenti, a *Victoria* névvel helyettesíthetjük.

2. Nem fordítjuk a szónévi eredetű márkaneveket sem, hanem változatlanul átvisszük a célnyelvi szövegbe (*Victory Records*). Orwell *1984* című regényének magyar fordításában azonban a *Victory* márkanevű gin és cigaretta is *Győzelem* néven szerepel: a műfordító így idézi fel ezekben is az író negatív utópiájának és az *újbeszélnek* a világát (Orwell 1989: 11). A műfordításokra jellemző helyzet ez: a fiktív történet és világ leírásában kevésbé fontos az egyértelmű identifikációt szolgáló változatlanság (a konvencionális átvitel), mint az olvasó érdekeit szolgáló, a tulajdonnév jelentésszerkezetének más elemeit, különösen a konnotatív tartalmakat mozgósító eljárás (itt a szorosabb értelemben vett fordítás).

3. A helynevekben és az angolszász nyelvű világ intézményneveiben megjelenő szóneveket olykor közszói értelmük szerint fordítjuk, többnyire azonban változatlan formában átvisszük a magyar szövegbe. A *Victory* esetében, minthogy a név jelöltjei nem számítanak különösebben jelentősnek, illetve jól ismertnek a magyar beszélőközösség számára (pl. észak-amerikai településnevek, egy pápua új-guineai vulkán neve), nyilvánvalóan az átvitel a jellemző

megoldás. Azonban hasonló jelentésű, közszói eredetű neveket is lefordítanak olykor, mint – ezúttal nem angol nyelvű példával élve – az új, szocialista várostípust megjelenítő, 1954-ben a szocializmus győzelmére utalva (*Oraşul*) *Victoriának* elnevezett Brassó megyei román város esetében. A román településnév magyarul *Viktória*, *Viktóriaváros* mellett *Győzelem*, *Győzelemváros* formában is adathozható. (Wikipedia/Viktóriaváros; minderről az idegen nyelvű helynevek térképi névírásának kontextusában l. Mikesy 2008: 210.)

4. A címeket: regény- és filmcímeket általában fordítjuk. A *Victory* esetében is: Joseph Conrad regénycímében vagy egy amerikai háborús film címében (*Escape to Victory ~ Menekülés a győzelembe*). Amiről azonban el szoktunk felejtkezni: rendszerint nem fordítjuk a popzene világának címeit: albumok, zene-számok címét (példáit l. a Wikipedia anyagában is), ahogyan rendszerint nem fordítjuk azok szövegét sem.

3.2 Egy egyszerűnek tűnő eset: a hajónevek kérdése

Kevésbé gyakori és jellemző kérdés, de tanulságos a hajónevek fordíthatósága is. „Nem fordíthatók le” – állapíthatja meg ezekről kategorikusan a szakirodalom is (Hajdú 2003: 145). Ez a helyzet általában, így Nelson admirális trafalgari zászlóshajójának, a *Victory*nak esetében is, akár a nevezetes ütközet leírását olvassuk valahol, akár egy Nelsonról elnevezett étterem étlapját (*Victory tekerese*; l. Nelson Pub). Hasonlóképpen kezelhetik a hajóneveket a fikciós történetek is: *Victory osztályú csillagromboló* (Zahn 2006: 80).

Erre épít Karinthy *Hajónevek* című humoreszkje is (Karinthy 1975: 644–646), melyben két angol tengernagy beszélget az első világháború idején:

Undersea tengernagy: Mi újság?

Allan tengernagy: Elsüllyedt a *Majestic*.

Undersea: Mi az magyarul: *Majestic*.

Allan: Honnan tudjam? Nem tudok én magyarul. Különben miért akarja magyarul tudni? Nem kell azt tudni.

Undersea: [...] Igenis, kell tudni magyarul, hogy mi az: „Majestic”, mert különben nem értik meg Pesten, ha ez a szó előfordul a vicces krobiban.

[...]

Allan: Ja, az más. Hát akkor beszéljünk magyarul. *Majestic* az magyarul „felséges”-t jelent. Elsüllyedt a *Felséges*. [...] Elsüllyedt a *Kolosszális*. [...] Elsüllyedt a *Rémnagyság* és elsüllyedt a *Hűdeóriási*. [...] Elsüllyedt a *Megközelíthetetlen* és elsüllyedt a *Zimpozáns*. Továbbá fenékre fúrták a *Feneketlent* és elsüllyedt az *Elsüllyedhetetlen*. [...] és az *Achillesz*-nek [sic!] kifúrták [...] az oldalát.

Mint látható, a nyelvi humor nagymestere is éppen azzal játszik el, hogy a hadihajók reprezentáló, „beszélő” (értsd: szónévi) neveit nem szoktuk lefordítani (l. a valóságban is: *A világháború kézikönyve* 14–22). Ám éppen azért, „mert különben nem értik meg”, találkozhatunk lefordított hadihajónevekkel is,

mégpedig – ahogyan és amiért a *Victory* márkanév esetében is láttuk – a fikciós történetek világában.

A C. S. Forester hajósregényei alapján készült tévéfilmsorozatban (*Hornblower*) a Napóleon korabeli angol hadihajók lefordított nevei: *Győzhetetlen*, *Tűzgolyó* stb. szerepelnek. Ezek sokkal inkább erősítik a történetek hangulatát, mint az eredeti (*Indefatigable*, *Hotspur*) nevek tehetnék. Az egyik epizódban csupán megemlített brit hadihajó neve, a *Diadal* azonban a többi hajónévhez hasonlóan lefordítva már jelölő értékét veszti – így már nem Nelson egykori hajóját, a híres *Victory*t jelenti számunkra. (A lefordítás vagy fordítatlanság dilemmája jellemzőbben egyébként a másik irányból áll fenn, amikor a lefordított változat a kulturálisan kötött magyar ekvivalens; vö. Pollmann 2001: 380–1.) A lefordítás célszerű lehet, bár nem szükségszerű itt sem: a regények hatvan évvel ezelőtti magyar fordításai meg is hagyták eredeti formájukban ezeket a neveket (Forester é. n. 553–554).

Másutt azonban az indokolatlanul ingadozó fordítási gyakorlat példáival is találkozhatunk. Így a jelenkori amerikai haditengerészet világában játszódó tévésorozat (JAG) egyik epizódjában, melyben egyszerre szerepelnek *Sea Hawk* és *Viztorony* nevű hajók. Hasonló helyzet azonban ugyanazon helyen és ugyanazon név esetében is előfordulhat. Nemcsak az igénytelen, sőt rossz fordítások fiktív világában (ismét az egyik sci-fiből idézve: *Escort Frigate ~ Escort Fregatt ~ Escort fregatt*, ráadásul valójában *kísérőhajó*; Zahn 2005b: 370, 387, 392 és passim), de a valós lehetőségek között is (egy elsüllyedt tengeralattjáróról szóló tévéhíradós anyagban: *Sea Diamond ~ Tengeri Gyémánt*; MTV Híradó).

3.3 A szónevek fordíthatósága

Mint a *Victory* fordításának eddigiekben idézett esetei is jelzik számunkra, a szónévi típusba tartozó tulajdonnevek fordítására nem tudunk egységes szabályokat megfogalmazni. Több tényező befolyásolhatja, hogy lefordítjuk-e, pontosabban: hogyan fordítjuk le az adott nevet. Még ugyanazon névtípus, sőt ugyanazon név esetében is többféle fordítói eljárás lehet indokolt. A brit hadiflotta büszkeségeire visszautalva: az első világháború idején létező *Indefatigable* nevű brit páncélos cirkáló nevét a valós történeti tárgyú szövegekben nem fordítjuk, de ugyanezen hajónevet egy fikciós történetben akár *Győzhetetlen* formában is visszaadhatjuk (vö. *A világháború kézikönyve* 19, ill. *Hornblower*).

4. Az ún. jelnevek fordításáról – az *Eugen(ius)*, illetve az 'Eugenius' név példáján

Az itt esettanulmányként tárgyalandó és számos nyelvbe, elsődlegesen latin közvetítéssel átkerült s ott használatossá vált keresztnév görög eredetű (*Eugeniosz*), eredeti jelentése: 'jó származású, előkelő'. A különböző nyelvekben, ahogy az a jövevényszók és -nevek esetében szokásos, különböző ejtésbeli, illetve írásbeli formái alakultak ki. Ha közelebbről szemügyre vesszük viszont a kérdést, korántsem egyértelmű az, hogy melyik nevet tekinthetjük

az adott név más nyelvű, esetünkben magyar megfelelőjének. A különböző keresztnévszótárakat forgatva is többféle válasznak jutunk a nyomára (a problémakörhöz l. Farkas 2006), a kérdés azonban jóval túlmutat ezek hatókörén, de a fordítások szűkebb problematikáján is. (A keresztnévek különböző nyelvek közötti megfeleltethetőségéhez újabban vö. Rihmer 2008 is.)

4.1 A számba veendő magyar megfelelők

1. *Eugén*. A *Magyar utónévkönyv* (MUnk.) és más keresztnévszótáraink lapjain megtalálható *Eugén* a latin *Eugenius*-nak a megszokásosabb módon megfeleltethető magyar keresztnévnek tűnhet (vö. *Jacobus* > *Jakab*, *Laurentius* > *Lőrinc*), bár a magyarban ilyen minőségében közvetlenül német eredetű (< *Eugen*). Érdeemes viszont rögtön hozzátennünk, hogy a pápai trónra került, illetve a katolikus egyház által szentként tisztelt személyek esetében az *Eugén*, *Eugenius* és a *Jenő* megnevezés egyaránt használatos.

2. *Jenő*. Tudnivaló, hogy a 19. század nemzeti törekvéseinek velejárójaként a meglévő keresztnévállomány nemzeti nevekkel való gazdagításának, magyarossá formálásának következtében számos új (vagy felújított) név került be a forgalomban lévő utónevek körébe, felváltandó általában és egyedenként is a különböző idegen keresztnéveket a névadásban. (Erről bővebben és a későbbiekhez is l. pl. NyKk. *keresztnévek lefordítása* a.) Ennek egyik módja az idegen eredetű neveknek valamely régi magyar névvel való mesterséges megfeleltetése volt, pl.: lat. *Julius*, 'Julius' ~ ótör. *Gyula* (régí és újabb magyar nyelvi példák: *Meinl Gyula* ~ *Julius Meinl*, *Verne Gyula* ~ *Jules Verne*).

Ugyanígy, bizonyos hangzásbeli hasonlóság révén lett a végső soron görög–latin *Eugenius*, illetve *Eugen* megfelelője a magyar származású névnek tekinthető *Jenő*. A *Jenőt* a honfoglaló magyar törzs nevéből ekkoriban, a nemzeti romantika korában tették keresztnévvé. Az *Eugenius*-féle neveknek és a *Jenő*-nek etimológiailag tehát semmi közük egymáshoz, azonosításuk merőben önkényes. A társadalom tudatában végbement szoros összekapcsolódásukról sajátos módon azonban már első közhasználatúnak szánt keresztnévszótárunk (Palóczi 1927: 21) is tanúskodik, mikor így adja meg a név jelentését: „Jenő (gör.) az előkelő”. Azaz: a szótár összeállítója a pusztán konvencionális megfeleltetés miatt teljes természetességgel ruházta át a végső soron ótörök származású névre is a görög–latin *Eugenius* név etimológiáját.

A hasonló névpárok esetében joggal mondhatjuk a magyar változatokról, hogy „nem fordításai ők egy idegen névnek” (Meskó 1942: 4–5; kiemelések törölve – F. T.), s fordítva: „ha valaki idegen nyelven bemutatkozik, nem mondhatja magát *Eugén*nek, hanem csak *Jenő*nek” (Fekete 2007: 92). A katolikus egyházi névadás szempontjából leírhatjuk az ilyen típusú névmegfeleléseket úgy, mint amelyek két tagjának „mint névnek egymáshoz semmi köze: csak a védőszent személye közös” (Meskó 1942: 8). Az itt elmondottnak megfelelően igaz az is, hogy „*Savoyai Eugént* teljesen önkényesen és pontatlanul emlegették korábban *Savoyai Jenő*nek” (Szilágyi 1987: 229; jellemző egyébként, hogy az itt írt *Savoyai Eugén* is egyfajta magyarosított forma). Ám hasonlóképpen „fordíthatjuk” a szentek, pápák, uralkodók és családtagjaik, egyes

történeti, művelődéstörténeti szempontból kiemelkedő személyek és irodalmi alakok nevét adott esetben *Jenőre* (vö. pl. még J. Soltész 1979: 119–120, Hajdú 2003: 145; s l. még alább is). Közhasználatú kétnyelvű szótáraink ugyanezt a gyakorlatot követik: az *Eugenius* név adott idegen nyelvi megfelelőit egyszerűen a *Jenő* névvel párosítva tüntetik fel – és fordítva.

A magyar nyelvi és társadalmi köztudat az itt tárgyalt neveket azonban mégis egymás megfelelőinek tartja – nem kis részben Jókai népszerű regényének, *A kőszívű ember fiainak* köszönhetően. Innen is közismert, hogy az *Eugen*-nek a *Jenő*, az *Edmund*-nak az *Ödön* a magyar nyelvi megfelelője. Bár a valóság közelről ennél ismét bonyolultabb.

3. *Ödön*. A magyar nyelvbe még az Árpád-korban átkerült martirológiumi név, az *Eugenius* egykor *Eugén*, majd szabályos hangtani változással *Ögyén* formájává vált, amelyből az *Ödön* jött létre. Nyelvtörténeti értelemben tehát az *Ödön* név az *Eugenius* magyar megfelelője, pontosabban: a magyar névkultúrában létrejött és meglévő alakváltozata. (Egyik nemrég megjelent szakszerű keresztnévkönyvünk a helyzetet ezért így is összegzi: „Eugén [...] Rokon név: *Ödön*. Vö. *Jenő*”; Fekete 2007: 65, az *Eugén* a németből átvett névként jelezve.)

Ám az is nyelvtörténeti tény, bár későbbi és más jellegű, hogy a hangtanilag lényegesen megváltozott *Ödönt* hangzása révén a germán eredetű *Edmond* név magyar megfelelőjének tették meg akkoriban, amikor viszont az *Eugenius* magyar párjának a *Jenőt* választotta a magyar nyelvhasználat. (Ezek a névmegfeleltetések természetesen esetlegesek lehettek, ahogy ugyanezt láthatjuk a magyar nevekhez védőszentet kereső katolikus keresztnévkönyvekben is; vö. Farkas 2006: 251.) Az eredeti nyelvtörténeti összefüggés elhomályosulásával alakulhatott ki egy újfajta megfeleltetés, míg valójában még a 19. század közepén sem számított egyértelműnek a köztudatban ez a fajta összekapcsolás. Ezért írhatta 1843-ban a *Honderű* ezt: „Edmund magyarul *Ödön* s *Eugén* *Jenő*. Azért hibásan nevezik *Jenő* grófot *Ödönnek*” (idézi NyÚSz. 1: 155), s erről tanúskodik a közismert Jókai-regény is: „A két név magyarból németre fordítva számtalanszor összecseréltetik. Sok ember van, a ki ma sem tudja kiválasztani *Ödön* és *Jenő* közül, melyik az *Edmund*, melyik az *Eugen*?” (Jókai 1926 [1869]: 181).

Az *Eugén* ~ *Jenő* típusú megfeleltetés idővel azonban rögzült a magyar társadalom tudatában. Az állami anyakönyvezés bevezetését és ezzel együtt a nemzetiségi nevek magyar nyelvű anyakönyvezését megelőző, azt szakmailag előkészítő kiadvány, az MTA által kiküldött bizottság munkájával összeállított *Nem-magyar keresztnévek jegyzéke* (1893-ban, első keresztnévkönyvünként) a német *Eugen* magyar (azaz magyarul anyakönyvezendő) megfelelőjeként már teljes természetességgel a *Jenő* nevet adja meg. S ugyanezt tartalmazza a kiadvány 2. kiadása is (1907-ben), amellet, hogy az ehhez készült rövid előszó példaként külön ki is emeli: „az újabb kutatások eredményeit (vö. pl. hogy *Eugenius* = régi magy. *Ödön*) nem vehették tekintetbe, mert nem akartak zavart előidézni”. (Így természetesen a német és tót névként jelzett *Edmund* is az *Ödönnek* felel meg a kiadvány névlistájában.)

4. *Egyenes*. A felvetés bizonyonnyal különösnek hat, ám ez a szó (s itt, így egyúttal név) ugyancsak itt tárgyalható. Verseghy Ferencről ugyanis, akinek szerzetesi neve az *Eugenius* volt, tudjuk, hogy Verseghy *Egyenes* Ferenc

formában is írta a nevét (Galambos 1933: 57). Az idegen személynév egyéni, magyarító kísérletének tanúja, mely általánosságban jól beleillik saját korába, s bár nem terjedt el, a név legalább potenciális magyar megfelelőinek körében érdemes megemlítenünk.

5. *Eugenius*, *Eugen*, *Eugene*, *Eugenio*, *Јевгений* stb. Külföldi személyeket általában azon a néven emlegetünk, melyen saját nyelvközösségük hívja őket. Így: *Eugene* O’Neill (amerikai drámaíró), *Eugen* Lovinescu (román író), *Јевгений* Anyegin (orosz irodalmi alak), *Eugenio* (az olasz Pinocchio egyik szereplője) stb. A 20. század folyamán legalábbis így vált ez általánossá Magyarországon, bár bizonyos esetekben ma is használatos a korábban szokásban volt fordítás, azaz a *Јенő* névvel való helyettesítés is. Egyes esetekben rendszerszerűen, szokásos módon: szentek, pápák (*Eugenius* ~ *Јенő*), uralkodók és családtagjaik (*Јенő* Frigyes Károly Pál Lajos württembergi herceg) esetében. Máskor, történelmi, művelődéstörténeti szempontból fontos személyiségeknél pedig akár egyedileg is, mint pl. a fentebb már említett Savoyai *Eugen* ~ *Јенő* herceg (*Prinz Eugen*), a kiváló hadvezér, a zentai győző megnevezésében.

Az itt ismét szóba hozott, a magyar nyelvben szokásossá vált névmegfeleltetések különösen azért tanulságosak, mert – míg pl. Verne *Gyula* esetében a saját idejében ismert névmegfeleltést alkalmazhatjuk – az itt említhető személyek többsége még azt megelőzően született, mint ahogy az ’*Eugenius*’ ~ *Јенő* típusú névmegfeleltetés létrejött volna a magyar nyelvben. Esetükben tehát korábbi magyar névhasználatot írhatott felül a 19. századi gyakorlat – ahogyan azután a 20. század megváltozott ízlése az *Anyegin* *Јенő*-féle (Puskin művének korai magyar fordításában még így hívják a hőst), korábban általánosan használt neveket váltja fel az eredeti személynévvel. Amellett, hogy a névhasználati hagyomány egyes esetekben fenntarthatta a korábbi, magyaros formákat is; variánsként vagy gyakorlatilag kizárólagos megnevezésként (példáit l. fentebb).

Az eredeti, idegen nyelvű név megtartása mellett vagy ellen olykor sajátos érvek is szólhatnak. A sajátos történelmi alakulat, az Osztrák–Magyar Monarchia tengeri flottájában a korabeli magyar nyelv szerint is a *Prinz Eugen* nevű hadihajó szolgált (*A világháború kézikönyve*), hiszen, ahogyan fentebb már volt szó róla, a hajók neveit rendszerint nem fordítjuk. Egy ifjúsági filmben (*Superfantagenio*, angol és magyar címe: *Aladdin*) az arab mesevilág csodatévő szellemét *Eugeniónak* (angolul és a magyar szinkronban is *Eugene*-nek) hívják. Ezt a nevet pedig – amellett, hogy az így a *dzsinn* szóval (*il genio*, illetve *genie*) cseng egybe – már csak az erőteljes kulturális különbségek okán sem lehetne *Јенő*nek fordítani.

Ugyanakkor persze a fiktív történetek világa jócskán átléphet az egyébként megszokott kereteken, s ezt a további lehetőségekkel példázzuk.

6. *Feri*. Collodi világszerte ismert meseregényének, a *Pinocchiónak* hat magyar fordítása ismeretes. (Adataim forrása itt: Fábrián 2004: 320.) A történet egyik szereplője, a főhős iskolatársa az eredeti műben az *Eugenio* nevet viseli. Ezt a nevet az újabb magyar fordítások rendre meg is tartják, bár a mű egyéb tulajdonneveinek jelentős részét ezek is magyarítják valamiképpen, hogy olvasóikhoz közelebb hozzák a művet. A korábbi magyar fordítások közt azonban találunk olyat, amely konvencionális módon a *Јенő*, *Јенőke* névvel, de olyat is,

amelyik *Feriként* adja vissza ugyanezt. Fábián elemzését (i. h.) idézve: „A fordításokban most – kivételesen még – Radó is megtartja az eredeti nevet, de azért ő lefordítja magyarra [é.: a *ženő(ké)*vel helyettesíti – F. T.]; Czédly ellenben átkereszteli a kisleányt *Ferire*, valószínűleg ezt a nevet gyakoribbnak és gyermekhez jobban illőnek találta. A magyarban a *ženő* valóban komoly, felnőtt konnotációkat idéz fel”. Ez a fajta megoldás csak a műfordítások esetében lehetséges, ott viszont korántsem ismeretlen: pragmatikai adaptáció, teljes átalakítás az eredeti műben szereplő konnotációs érték felidézésének érdekében (vö. Klaudy 1999: 137–139).

7. *A barátom*. A körkép teljessége kedvéért említsük meg ezt a lehetőséget is. A konkrét példa itt is a *Pinocchio* egyik (Rónay György-féle) magyar fordításából származik: az imént említett *Eugenio* nevű szereplőt itt, egyedülálló módon nem keresztnéven, hanem pusztán *a barátomnak* nevezi a fordító (Fábián i. h.). Ennek a modifikációs eljárásnak az eredménye természetesen nem közvetlenül az adott névtől függ – még annyira sem, mint az imént említett, *Eugenio* ~ *Feri*-féle megfelelés esetében.

4.2 A név női párjának magyar megfelelői

Érdekes röviden az itt tárgyalt keresztnév női megfelelőjét is szemügyre vennünk. Előrebocsátva azt, hogy jellemző módon itt sokkal szűkebb a választék, s ez már önmagában sem tanulság nélküli. Ennek a névnek kevésbé nagy múltja van nyelvünkben, mint férfi párjának, s ismertsége, gyakorisága sem mérhető amazéhoz.

1. Az *Eugenia* és idegen nyelvi változatai magyar megfelelőjének alapvetően a kiejtésében, illetve írásmódjában magyarosodott *Eugénia* nevet tekinthetjük. Ezt találjuk a *Nem-magyar keresztnevek jegyzékében*, kétnyelvű szótárainkban és – ha nem a latin (ékezet nélküli) változatot, akkor – a valamelyik hasonló szentet említő szövegekben egyaránt. Feltehetően az 1850-es években, III. Napóleon felesége révén lesz ismertebbé ez a név, pontosabban annak francia változata Magyarországon (Kallós 1943: 120–121). A 19. századig a naptárakban sem találjuk meg, Kazinczy egyik lányát azonban már így hívták, és ha korábban nem is, de 1639-ből már találhatunk rá hazai adatot (Karácsony 1961: 64, vö. még 88).

2. A franciás *Eugénie* alakból származtható eredetileg becézőként a magyarban a *Zseni* is. A becéző formák azonban itt is – mint gyakran, s főleg a női nevek esetében – önálló névvé váltak: *Zseni*, illetve *Génia* (vö. MUnk.).

3. A 19. században, amikor az idegen keresztneveket igyekeztek magyar névanyaggal felváltani, a női nevek esetében jellemző kísérlet volt erre a név férfi névpárjából becépezővel létrehozott formák használatba vétele: *Georgina* ~ *Györgyi*, *Franciska* ~ *Ferike*, *Lujza* ~ *Lajoska* stb. Ugyanígy jött létre az *Eugénia* név magyar megfelelőjének tekintve, illetőleg a *ženő* női párjaként a *ženőke* is. A legtöbb hasonló névalkotással együtt ez sem gyökeresedett meg igazán a magyar nyelvben, de nyomait meglelhetjük a 19–20. század különböző forrásaiban. Így például egy 1888-ban megjelent regény lapjain (Sziklay: A mi fölér egy millióval; I. TörtSzt.); Palóczi 1927-ben megjelent névszótárának birtokomban

lévő példányában, melybe egy korábbi tulajdonos az *Eugénia* név mellé kézzel, zárójelben bejegyezte a *Jenőke* és a *Zseni* nevet (mint sok más helyen is: hiányzó neveket, magyar megfelelőket, illetve beceneveket); vagy Kallós 1943-ban megjelent kötetében, mely szerint „Eugénia helyett némelyek [...] *Jenőkét* szeretnek mondani” (Kallós 1943: 121).

Ennek az egykor mesterségesen létrehozott összefüggésnek önkéntelen tanúbizonysága egyébként már az az egykori (és természetesen téves) reformkori helynévmagyarázat is, mely a Borsod megyei *Jenke* településnevet Szent Eugénia nevéből származtatta (NyÚSz. 1: 155; a valós etimológiára l. FNESz.⁴). Emellett a *Jenke* más adatok szerint is mintegy a *Jenő* női párjának volt tekinthető, l. Meskó é. n. 2.) Ez a fajta névmegfeleltetés, illetve a *Jenőke* mint női név napjainkban nem él már.

4. Ezek mellett természetesen itt is lehetséges a keresztnév eredeti formájában való megtartása valamely külföldi személy (Balzac: *Eugénie Grandet* stb.) nevének említésében, s persze a modifikáció különböző esetei is bármikor előállhatnak.

4.3 A jelnevek fordíthatósága

Az újabb példasor alapján tehát megállapítható, hogy a tipikus tulajdonnévnek tekintett jelnevek fordíthatatlanságát – pontosabban fordítását, lehetséges megfeleltethetőségeit sem lehet egyértelmű szabályokkal leírni. A keresztnévek körében – az egyszerűség kedvéért itt csupán a *Nyelvművelő kézikönyv* (NyKk.) vonatkozó, *idegen személyek magyar megnevezése* szócikkének lényegét kiemelve – elsősorban a következő kérdések merülhetnek fel: 1. Van-e az adott névnek magyar megfelelője? 2. Egyértelmű-e a megfeleltetés, az azonosítás? 3. Nem eltérő-e a két név hangulati értéke? Az ezekre és a további, feltehető kérdésekre adható válaszok pedig számtalan tényezőtől függenek.

5. Összegzés

A fentebb bemutatott három esettanulmány legfontosabb tanulságait a következőkben összegezzük.

1. A különböző nyelvek közötti fordítás során különbözőképpen kellhet fordítanunk egy nyelvi elemet attól függően, hogy köznévi vagy tulajdonnévi szerepben áll-e.

2. A fordítás számtalan kérdést vet fel a tulajdonnevek esetében is. A tulajdonneveket is fordítjuk, ha másképpen is, mint rendszerint a közsói elemeket.

3. Az alapvető cél, az ekvivalencia megteremtése különböző esetekben különböző fordítói műveleteket igényelhet. Ezek egymástól lényegesen eltérő eredményekre vezethetnek.

4. A megfeleltethetőség szokásos esetei különböző névtípusok esetében különbözhetnek egymástól. Ez, jellemző vonásait tekintve, nagyjából igaz lehet az egyes névkategoriákra (személynév, helynév stb.), illetve a nevek etimológiai áttetszősége alapján egymástól alapvetően eltérő ún. szónévi, illetve jelnévi

kategóriákra. Adott esetben és értelemben a tipikus tulajdonneveket is fordíthatónak láthatjuk.

5. A megfeleltethetőség esetei azonos névtípuson belül az egyes nevek esetében is különbözhetnek egymástól.

6. Sőt, a megfeleltethetőség ugyanazon tulajdonnév esetében is sokféle módon érvényesülhet. Ezek lehetőségét és az ezekből való választást pedig számos, elsősorban kulturális vonatkozású tényező befolyásolja.

Irodalom

- Bölcseki A. 2009. Fordítás, adaptáció és helynévtörténet: magyar helynévi példák angol nyelvű értelmezésének lehetőségei. Előadás a IV. helynévtörténeti szemináriumon, Vasváron. Megjelenés előtt a Helynévtörténeti tanulmányok 5. kötetében.
- Fábián Zs. 2004. A tulajdonnevek Collodi *Le avventure di Pinocchio* című könyvének magyar fordításaiban. In: Szörényi L., Takács J. (szerk.) *Serta Jimmyaca*. Emlékkönyv Kelemen János 60. születésnapjára. Budapest: Balassi Kiadó. 311–326.
- Fábián Zs. 2007. *Nomi propri italiani nell'ungherese*. Habilitációs értekezés. Kézirat. Budapest.
- Farkas T. 2006. Keresztnévkönyvek – keresztnévtárak – keresztnévszótárak Magyarországon. In: Mártonfi A., Papp K., Slíz M. (szerk.) *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. Budapest: Argumentum Kiadó. 246–252.
- Farkas T. 2007. A tulajdonnevek fordíthatóságáról és napjaink fordítási hibáiról, közszók és tulajdonnevek példáján. *Névtani Értesítő* 29: 167–188.
- Fekete A. 2007³. *Keresztneveink, védőszentjeink*. 3., javított és bővített kiadás. Budapest: Szent István Társulat.
- FNESz.⁴ = Kiss L. 1988. *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II*. 4., javított és bővített kiadás. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Galambos K. 1933. *Magyar név. Magyar szellem. Magyar ruha. Magyar tánc*. Pécs: Magyar Nemzeti Szövetség Pécs-Baranyai Köre, Kultúra Könyvnyomdai Műintézet.
- Hajdú M. 2003. *Általános és magyar névtan*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Hegedűs G. 1995. *A magyar irodalom arcképcsarnoka*. Budapest: Trezor Kiadó.
- Horváth P. I. 2008. Személynevek a szakfordításban. *Névtani Értesítő* 30: 35–40.
- Kallós E. 1943. *Nevek és napok*. Budapest: Dr. Vajna és Bokor.
- Karácsony S. Zs. 1961. *Személyneveink 1500-tól 1800-ig*. Nyelvtudományi Értekezések 28. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Klaudy K. 1999. *Bevezetés a fordítás gyakorlatába*. Budapest: Scholastica.
- Meskó L. 1942. *Ósmagyar keresztnévek*. Különlenyomat a sátoraljaújhelyi kegyesrendi gimnázium 1941–42. tanévi Évkönyvéből. Sátoraljaújhely: K. n.
- Meskó L. D. é. n. *Ósmagyar keresztnéveket!* A „Magyar Szó” jegyzéke a régi magyar keresztnevekről.
- Mikesy G. 2008. Új utak és trendek a térképi névírásban. In: Bölcseki A., N. Császi I. (szerk.) *Név és valóság*. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai. Balatonszárszó, 2007. június 22–24. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke. 204–211.
- MUnk. = Ladó J., Bíró Á. 1998. *Magyar utónévkönyv*. Budapest: Vince Kiadó.
- Nem-magyar keresztnévek jegyzéke 1909*². 2., bővített kiadás. Budapest: A Magyar Tud. Akadémia Könyvkiadó Hivatala.

- NyKk. = Grétsy L., Kovalovszky M. (szerk.) 1980–1985. *Nyelvművelő kézikönyv 1–2*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- NyÚSz. = Szily K. 1902–1908. *A magyar nyelvújítás szótára I–II*. Budapest: Hornyánszky Viktor.
- Palóczy E. 1927. *Keresztneveink zseblexikona*. Budapest: K. n.
- Pierini, P. 2006. Antroponimi inglesi e traduzione. In: d’Achille, P., Caffarelli, E. (eds.) *Lessicografia e onomastica. Lexicography and onomastics*. Quaderni Internazionali RION. RION International Series. Roma: Società Editrice Romana. 225–240.
- Pollmann T. 2001. A megőrzés dilemmája a műfordításban olasz–magyar példákkal. In: Bartha M., Stephanides É. (szerk.) *A nyelv szerepe az információs társadalomban*. A X. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia előadásainak válogatott gyűjteménye. Székesfehérvár: Kodolányi János Főiskola.
- Rihmer Z. 2008. Fordítás vagy adaptáció? A modern latin személynévhasználat problémái. In: Bölcskei A., N. Császi I. (szerk.) *Név és valóság*. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai. Balatonszárszó, 2007. június 22–24. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke. 450–460.
- Särkkä, H. 2007. Translation of Proper Names in Non-fiction Texts. *Translation Journal* 11.1. <http://translationjournal.net/journal/39proper.htm>.
- J. Soltész K. 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Szilágyi F. 1987. *Sokféle neveknek magyarázata*. Budapest: RTV–Minerva.
- Várnai J. Sz. 2005. *Bárhogy nevezzük... A tulajdonnév a nyelvben és a nyelvészetben*. Budapest: Tinta Kiadó.
- Vermes A. P. 2005a. *Proper names in translation: A relevance-theoretic analysis*. Debrecen: Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója.
- Vermes A. P. 2005b. Proper names in translation: A relevance-theoretic analysis. A doktori iskolákban megvédett névtani témájú doktori disszertációk. *Névtani Értesítő* 27: 311–314.

Források

- A világháború kézikönyve = Sz. n. é. n. *A világháború kézikönyve*. Budapest: K. n.
- Christie, A. é. n. *Poirot bravúrajai I.* (Ford. Weber L.) Budapest: Hunga-Print. 7–34.
- Forester, C. S. é. n. *Őfelsége kapitánya*. (Ford. Juhász V.) 2. kiadás. Budapest: Béta Irodalmi Rt.
- Glut, D. F. 1981. *A birodalom visszavág.* (Ford. Gömöri P.) Budapest: Kozmosz könyvek.
- Hornblower = *Hornblower*. Televíziós sorozat. 13. rész. Hűség. Duna Televízió, 2005.
- JAG = *ĴAG*. Becsületbeli ügyek. Televíziós sorozat. Tv2, 2007. febr. 24.
- Jókai M. 1926 [1869]. *A kőszívű ember fiai*. Budapest: Franklin Társulat, Révai Testvérek.
- Karinthy F. 1975. *Görbe tükör*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Lucas, G. 1980. *Csillagok háborúja*. (Ford. Gömöri P.) Budapest: Kozmosz könyvek.
- MTV Híradó = *MTV Híradó*. 2007. ápr. 6.
- Nelson Pub = <http://www.nelsonpub.hu/etlap>.
- Orwell, G. 1989. *1984*. (Ford. Sziójgyártó L.) Budapest: Európa Könyvkiadó.
- TörtSzt. = *Történeti Szövegtár*. <http://www.nytud.hu/hhc>.

Wikipedia/Victory = <http://en.wikipedia.org/wiki/Victory>.

Wikipedia/Viktóriaváros = <http://hu.wikipedia.org/wiki/Viktóriaváros>.

Zahn, T. 2005a [1991]. *A birodalom örökösei*. (Ford. Novák Cs.) 2. kiadás. Szeged: Szukits Könyvkiadó.

Zahn, T. 2005b [1992]. *Sötét erők ébredése*. (Ford. Nemes I. és Szegi G.) 2. kiadás. Szeged: Szukits Könyvkiadó.

Zahn, T. 2006. [1993] *Az utolsó parancs*. (Ford. Nemes I. és Szegi Gy.) 2. kiadás. Szeged: Szukits Könyvkiadó.

KONTRA MIKLÓS – BAKRÓ-NAGY MARIANNE

(szerk.)

A NYELVÉSZETRŐL – EGYES SZÁM, ELSŐ SZEMÉLYBEN II.

2009. Szeged:

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara. 233 pp.

ISBN 978-963-482-3

Ára: 1000 Ft

A könyvben a nyelvészettel és saját pályafutásukkal kapcsolatos hat kérdésre válaszolnak a következő nyelvészek:

*Balogh Lajos, Bánréti Zoltán, Békési Imre, Csúcs Sándor,
†Décsy Gyula, Fodor István, Kara György, Kassai Ilona,
Keresztes László, Keszler Borbála, Kiss Jenő, Kiss Sándor,
Klaudy Kinga, Kocsány Piroska, Mátai Mária, Nyomárkay István,
Péntek János, Sebestyén Árpád, Szende Tamás, Szépe György,
Varga László.*

Megvásárolható:

Budapesten az Írók Boltjában, a Gondolat Kiadó boltjában és az ELTE BTK könyvesboltjában, Debrecenben az egyetemi könyvesboltban, Piliscsabán az egyetemi könyvesboltban, Szegeden az egyetemi könyvesboltban (TIK) valamint a Sík Sándor Könyvesboltban.